

Adviesrapport onderwijsbetrokkenheid

Van passieve naar actieve betrokkenheid

12 maart 2015

Daniël den Brave
Rhea van der Dong
Dimphy van Erp

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	P. 3
2.	Opzet onderzoek	P. 5
3.	Aanbevelingen	P. 6
3.1	Cultuuromslag	P. 6
3.2	Studentenpanel	P. 6
3.3	Onderwijsparlement	P. 7
3.4	Takenpakket opleidings(advies)commissie vergroten	P. 7
3.5	Tussentijds evalueren	P. 8
3.6	Informeel overleg	P. 9
3.7	Onderwijsdag	P. 9
3.8	Verantwoordelijkheid	P.10
4.	Betrokkenheid	P. 11
4.1	Terugkoppeling	P. 11
4.2	Onwetendheid	P. 11
4.3	Laagdrempeligheid	P. 12
4.4	Concreet maken	P. 13
4.5	Tutoraat/studentmentoraat	P. 13
5.	Conclusie	P. 14
6.	Concrete (andere) aanbevelingen	P. 15
7.	Lijst met gesprekspartners	P. 17

1. Inleiding

Om de interne kwaliteitszorg te waarborgen, is het voor de Universiteit Utrecht (UU) van groot belang dat studenten meepraten over het onderwijs dat zij volgen. Dat gebeurt nu helaas te weinig. Slechts een klein percentage van de studenten is actief betrokken bij de totstandkoming van hun eigen onderwijs. Van alle studenten wordt verwacht dat ze de vakevaluaties aan het eind van een cursus invullen, maar ook dit gebeurt nog niet voldoende. De respons op de vakevaluaties is slecht en uit de Nationale Studenten Enquête (NSE) blijkt dat studenten niet zo tevreden zijn over informatievoorziening betreffende de uitkomsten van de evaluaties. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de beoordeling van de kwaliteitszorg en de mate van tevredenheid over de informatievoorziening per faculteit. De score is op een schaal van 1 tot 5.

	2013-2014	2013-2014
	Kwaliteitszorg (algemeen)	Informatie over de uitkomsten van onderwijsevaluaties
Faculteit Bètawetenschappen	3,15	2,76
Faculteit Diergeneeskunde	3,06	2,62
Faculteit Geesteswetenschappen	3,28	3,03
Faculteit Geneeskunde	3,28	2,81
Faculteit Geowetenschappen	3,20	2,79
Faculteit REBO	3,19	2,89
Faculteit Sociale Wetenschappen	3,19	2,81
University College Roosevelt	3,59	3,27
University College Utrecht	3,76	3,47
Totaal	3,23	2,87

De studentgeleding van de universiteitsraad heeft onderzoek gedaan naar manieren om studenten meer te betrekken bij (de kwaliteit van) het onderwijs, naast de al bestaande medezeggenschapsorganen. Er werd een tweeledige vraag gesteld: wat zijn effectieve manieren om studenten hun mening te laten geven, en hoe zorg je dat studenten hierin geïnteresseerd zijn?

Om antwoord te krijgen op deze vragen heeft de studentgeleding met opleidingscommissies (OC's), opleidingsadviescommissies (OAC's) en faculteitsraden van alle faculteiten gesproken. Daarnaast is er overlegd met studieverenigingen, onderwijsdirecteuren en vice-decanen om hun perspectief op kwaliteitszorg mee te kunnen nemen.

Uit de vele gesprekken die wij gevoerd hebben bleek dat er, naast de bestaande medezeggenschap, op de faculteiten verschillende manieren zijn waarop studenten mee kunnen praten over het onderwijs. Echter is dat op dit moment nog niet voldoende geïnstitutionaliseerd en zijn er voor studenten nog een aantal obstakels die hen ervan beletten om mee te praten. Zo weten studenten vaak niet wat er mogelijk is, hebben ze niet het gevoel dat het hun taak is om

mee te praten, en zien studenten het belang van meepraten niet in. Ook staan docenten nog niet altijd open voor commentaar: er is een cultuuromslag nodig, bij zowel studenten als docenten.

In dit rapport volgt een advies over de verschillende mogelijkheden om de informele medezeggenschap te bevorderen. Het doel is om een constructieve dialoog op gang te krijgen tussen studenten, docenten en de opleiding en op die manier van studenten medeproducenten in plaats van consumenten te maken.

2. Opzet onderzoek

Met dit onderzoek trachten wij een vorm, die in alle faculteiten uitgevoerd kan worden, te bedenken waarin studenten mee kunnen praten over het onderwijs. Het is wel van belang te onthouden dat faculteiten onderling erg verschillen, wat vraagt om maatwerk. Er kan dus geen *one size fits all*- oplossing gegeven worden en er zullen per faculteit aanpassingen gedaan moeten worden. Desondanks denken wij dat het mogelijk is om een vergelijkbaar systeem universiteitsbreed op te zetten.

De studentgeleding van de universiteitsraad hield bij alle gesprekken die hij voerde dezelfde opzet aan. Zoals al eerder genoemd werd het onderwerp uitgesplitst in twee onderdelen: vorm en betrokkenheid. Waar vorm gaat over op de manier waarop studenten moeten meepraten, ziet betrokkenheid toe op de manier waarop we studenten kunnen enthousiasmeren om ook daadwerkelijk mee te praten. Er werd bij ieder gesprek eerst gevraagd naar *best practices* bij de opleidingen en/of faculteit, waarna vervolgens gebrainstormd werd over andere ideeën.

3. Aanbevelingen

3.1 Cultuuromslag

Uit de verschillende gesprekken die wij gevoerd hebben is gebleken dat er een cultuuromslag nodig is bij studenten, docenten en de opleiding: het moet een vanzelfsprekendheid worden om mee te denken en mee te praten over de eigen opleiding.

Op dit moment zijn veel studenten enkel onderwijsconsumenten en hebben zij weinig kennis van hun eigen opleiding, van de keuzes die er op hun opleiding gemaakt moeten worden en de manieren waarop zij zelf iets bij kunnen dragen. Het is erg makkelijk om te klagen, zonder er zelf ook maar een steentje bij te dragen.

Ook aan de kant van de opleiding is een cultuuromslag nodig. De opleidingen moeten de betrokkenheid van studenten meer promoten. Er zijn helaas nog steeds docenten die niet uitstralen dat ze de feedback van studenten waarderen en serieus nemen, terwijl docenten juist actief om input zouden moeten vragen; gevraagde feedback blijkt namelijk meer nut te hebben. Dit zou naar docenten moeten worden uitgedragen, zodat ook zij hier het belang van inzien. Veel studenten gaven aan dat ze zich nog niet altijd vrij genoeg voelen om een dialoog over het onderwijs te starten met hun docent of opleidingsdirecteur. Het is vanzelfsprekend niet altijd eenvoudig om kritiek te moeten accepteren op het onderwijs dat je verzorgt, maar als de opleiding wil dat studenten meepraten is het van groot belang dat dit constant wordt uitgestraald en de opmerkingen van studenten ook daadwerkelijk serieus neemt.

3.2 Studentenpanel¹

Om op vakspecifiek niveau meer input van studenten te krijgen, kunnen studentenpanels opgericht worden. Het panel komt na elk blok bij elkaar en bespreekt dan de gevolgde cursussen. Uit de vele gesprekken die wij gevoerd hebben, kwam naar voren dat een mondelinge duiding van de cursusevaluaties erg belangrijk is. Wat zwart op wit uit de cursusevaluaties komt, kan soms verwarrend of onduidelijk zijn. Het studentenpanel kan in een gesprek meer context en informatie over de specifieke cursussen geven.

Het is belangrijk om per opleiding goed na te denken over de samenstelling van het studentenpanel. Het motiveert studenten meer als zij enkel over hun eigen cursussen spreken. Bij opleidingen waar studenten gedurende het hele jaar dezelfde cursussen volgen, kan er voor het gehele jaar één studentenpanel samengesteld worden. Bij opleidingen waar dit niet het geval is, zal dit per cursus of blok georganiseerd moeten worden.

De manier waarop studenten voor het studentenpanel geworven worden hangt uiteraard af van de samenstelling van het panel, maar er zijn een paar mogelijkheden die bij elke samenstelling uitgevoerd kunnen worden. Het combineren van informatie vanuit de opleiding en het persoonlijk aanspreken van studenten werkt het beste. Aan het begin van het jaar of blok kan er door de opleiding een mail gestuurd worden naar alle studenten. Hiermee geeft de opleiding aan de inspraak van studenten belangrijk te vinden en worden alle studenten bereikt. Ook werkt het goed om studenten nogmaals persoonlijk aan te laten spreken, bijvoorbeeld door een tutor,

¹ Opleidingen waar dit gebeurt zijn onder andere bestuurs- en organisatiewetenschap, geneeskunde, diergeneeskunde, scheikunde en psychologie. Bij iedere opleidingen wordt er een andere naam, en een iets andere invulling aan gegeven, maar de kern blijft zoals beschreven.

studentmentor of studievereniging. Daarnaast is het van belang dat een docent in de eerste colleges aandacht besteedt aan het panel en het belang ervan.

De eindverantwoordelijkheid van studentenpanels zou moeten liggen bij de onderwijsdirecteur. De uitvoering zou echter de taak van de opleidingscommissie moeten zijn. Om ervoor te zorgen dat studenten zich vrij voelen om input te leveren, is het goed om de bijeenkomst op te delen in een deel zonder de docent en een deel met de docent. In het eerste deel kunnen studenten vrijuit spreken en ervaringen delen, om die vervolgens goed te kunnen samenvatten en formuleren voor het deel met de docent. In het tweede deel van de bijeenkomst vindt er een gesprek plaats tussen docenten en studenten en kunnen zij samen vervolgacties formuleren. De OC of OAC zorgt voor een verslag en terugkoppeling van de bijeenkomst.

3.3 Onderwijsparlement²

Naast vakspecifieke informatie is het ook belangrijk om studenten mee te laten praten over bredere zaken die de opleiding aangaan. Een manier om dit te doen, is het oprichten van een onderwijsparlement per opleiding. Hier kan input van studenten gevraagd worden over zaken als het gehele curriculum en/of meer thematische zaken zoals tutoraat, arbeidsmarktoriëntatie of faciliteiten. Deze bijeenkomsten bieden een goede gelegenheid om input van studenten te krijgen over belangrijke zaken die hen aangaan.

Het onderwijsparlement kan twee tot vier keer per jaar bijeen komen en zou open moeten staan voor alle studenten van de opleiding. De organisatie en leiding van de bijeenkomst ligt in handen van de onderwijsdirecteur, ondersteund door de OC of OAC. Het is uitermate belangrijk om een concreet thema aan elke bijeenkomst te koppelen, zodat studenten een goed idee hebben van waar ze over mee kunnen praten en wat er van hen verwacht wordt.

De studenten die in de studentenpanels zitten en de studenten die tussentijds evalueren (zie 3.5) worden uiteraard specifiek uitgenodigd en krijgen ook de verantwoordelijkheid om hun medestudenten te motiveren om deel te nemen aan het parlement. Ook wordt de aanwezigheid van alle medezeggenschappers verwacht. Een dergelijk parlement kan dan tevens dienen als overlegplatform voor de medezeggenschappers. Dit geldt eveneens voor de OC/OAC en studieverenigingen. Daarnaast kan er weer een mail gestuurd worden vanuit de opleiding en zou het erg goed zijn als docenten er in hun colleges aandacht aan besteden.

3.4 Takenpakket opleidings(advies)commissie

In de vele gesprekken gevoerd zijn, kwam diverse keren naar voren dat we al representatieve medezeggenschap hebben en dat we die in dit project niet moeten vergeten. De conclusie die hieraan verbonden werd, is dat het takenpakket van de OC/OAC groter zou moeten zijn. Op dit moment worden deze adviserende taken door opleidingscommissies vaak erg nauw opgevat, en houden zij zich vaak enkel bezig met het OER en de cursusevaluaties (uitzonderingen daargelaten). Studenten nemen in de opleidingscommissies plaats als representant van de studentenpopulatie van hun opleiding en zouden die rol beter kunnen vervullen als zij hun achterban meer raadplegen, informeren en motiveren. OC's zouden spreekuren of themamiddagen kunnen organiseren, een verantwoordelijkheid kunnen dragen om panels of

² Opleidingen waar dit gebeurt zijn onder andere bestuurs- en organisatiewetenschap, geneeskunde, diergeneeskunde, scheikunde, natuurkunde en wiskunde. Bij iedere opleiding wordt er een andere naam, en een iets andere invulling aan gegeven, maar de kern blijft zoals beschreven.

parlementen vol te krijgen en een rol kunnen krijgen in het promoten van de NSE en het afnemen van enquêtes. Voor hen is dus een actievere rol weggelegd.

Bij het werven en inwerken van OC-leden is het belangrijk om deze verwachtingen vanuit de opleidingen en faculteit uit te spreken en daar eveneens op te sturen door het jaar heen. Een *good practice* in dit geval is de OC-informatieavond die bij de faculteit Geesteswetenschappen plaatsvindt. Dit is een bijeenkomst aan het begin van het jaar waar alle opleidingscommissies bij verwacht worden en die geopend wordt door de decaan. Hier wordt ingegaan op de rol van de OC, de andere medezeggenschapsorganen en worden een aantal workshops aangeboden aan de opleidingscommissies. Deze bijeenkomst kan dienen als een gezamenlijk startpunt waar de verwachtingen op één lijn gesteld kunnen worden.

Om het belang van de opleidingscommissies concreter te maken en aan studenten en medewerkers te laten zien dat zij een belangrijke rol hebben, kunnen er meer rechten aan de opleidingscommissie toegekend worden. Op deze manier hebben de studenten en medewerkers in de OC ook daadwerkelijk het idee dat zij een belangrijke taak hebben en veel zouden kunnen bereiken.

3.5 Tussentijds evalueren

Cursusevaluaties vinden vaak plaats aan het einde van de cursus. Er bestaan echter mogelijkheden om op een ander moment te praten over de cursus. In een aantal van de gesprekken die wij hebben gevoerd kwam tussentijds evalueren ter sprake. Het grote voordeel van tussentijdse evaluaties is dat het de docent de mogelijkheid biedt om zijn cursus gedurende het blok aan te passen (indien nodig). Wel is deze vorm beperkt tot een evaluatie van specifieke cursussen; over thematische onderwerpen kan op deze manier niet gesproken worden.

De docent kiest drie studenten uit die gedurende het blok ongeveer drie keer met hem of haar bijeenkomen om te praten over de cursus. De studenten kunnen op deze momenten aangeven of zij tevreden dan wel ontevreden zijn over specifieke onderdelen en hebben de mogelijkheid om dit mondeling aan de docent toe te lichten. Omgekeerd heeft de docent de mogelijkheid om op grond van de input van de studenten onderdelen van de cursus aan te passen. Afhankelijk van wat het beste bij de opleiding past, kan de docent ervoor kiezen om een groep studenten per hoorcollege of een groep studenten per werkcollege te kiezen.

Naar onze mening werkt de tussentijdse evaluatie het beste als de groep studenten zichzelf vormt nadat de docent hierom vraagt. Hiermee nemen de studenten vrijwillig de verantwoordelijkheid op zich om samen met de docent te evalueren en wordt voorkomen dat er studenten worden aangewezen die de intrinsieke motivatie missen. Indien het echter moeilijk is om drie studenten te vinden, kan de docent er alsnog voor kiezen er zelf willekeurig een aantal aan te wijzen.

De groep studenten die tussentijds met de docent gaat evalueren, zal ongeveer drie keer gedurende het blok met de docent bijeenkomen tijdens de pauze van het hoorcollege of de werkgroep. Het levert voor docenten op deze manier dus geen extra werkdruk op. Het is van belang dat alle overige studenten op de hoogte zijn van de geselecteerde groep, zodat zij bij hen terecht kunnen met opmerkingen over de cursus. Op deze manier fungeert de groep die tussentijds evalueert als een soort spreekbuis van de overige studenten.

Om tussentijds evalueren succesvol te laten zijn, is het van belang dat de docent hiervoor open staat. We moeten namelijk voorkomen dat de docent tussentijds evalueren als een verplichting ziet en dat het daarmee zijn doel voorbij schiet. Daarnaast is gebleken dat het studenten meer motiveert om mee te denken als de docent hen laat zien hoe belangrijk hij of zij het vindt dat de studenten actief participeren in het proces. Dit kan de docent bijvoorbeeld laten blijken door studenten tussendoor op de hoogte te stellen van de uitkomst van de tussentijdse evaluaties en de

stappen die hij of zij ten gevolge daarvan onderneemt (of juist niet onderneemt). Bij deze terugkoppeling kan de docent tevens uitleggen waarom hij of zij ervoor heeft gekozen (of er juist niet voor heeft gekozen) een bepaalde uitwerking te geven aan de uitkomst van de evaluaties.

3.6 Informeel overleg

Uit veel gesprekken met studentleden van de faculteitsraden en de OC's kwam naar voren dat veel informatie kan worden verkregen uit informele gesprekken. Verschillende faculteiten en specifieke opleidingen experimenteren hier al mee. Zo worden er *after tentamenborrels* georganiseerd, waar studenten direct na hun tentamen de mogelijkheid hebben om tijdens een informele borrel met medestudenten en docenten te praten over de cursus en meer specifiek over het tentamen. Daarnaast worden er lunches georganiseerd, waar zowel over een cursus als over een breder thema gesproken kan worden. Van belang hierbij is dat het programma vooraf aan de student wordt bekend gemaakt, zodat hij ervan op de hoogte is waarover gesproken zal worden. Het is een voordeel als de OC's bij dergelijke informele 'bijeenkomsten' aanwezig zijn, omdat deze bij uitstek goede mogelijkheden zijn om input van studenten te krijgen. Studieverenigingen kunnen een belangrijke rol spelen bij de organisatie van dergelijke bijeenkomsten: zij hebben een groot netwerk en kunnen helpen bij het verspreiden van uitnodigingen.

Ook vanuit de opleiding zelf kunnen informele bijeenkomsten georganiseerd worden. Indien een cursusevaluatie of een studentenenquête een verrassende uitkomst geeft, kan (bijvoorbeeld) de onderwijsdirecteur een informele bijeenkomst organiseren waar een kleine groep studenten bij elkaar komt om samen met hem te praten over de uitkomst. Op deze manier kan er gemakkelijk en snel een concretere duiding gegeven worden aan de uitkomst van de evaluatie of enquête. Uiteraard kan hierbij opnieuw de hulp van studieverenigingen worden ingeroepen.

Bij het organiseren van informele bijeenkomsten moet een aantal dingen in het achterhoofd gehouden worden om het zo laagdrempelig mogelijk te maken. Ten eerste kan men rekening houden met het tijdstip waarop de bijeenkomsten gehouden worden; vlak na een hoorcollege of tentamen werkt vaak beter dan in een onderwijsvrije week. Daarnaast is het verstandig om goed over de locatie na te denken; een vaste locatie in het onderwijsgebouw trekt meer studenten aan dan een (voor hen) vreemde locatie ver weg.

3.7 Onderwijsdag

Om een cultuuromslag te bewerkstelligen en een cultuur te creëren waarin studenten het normaal vinden om met de docenten en opleiding in gesprek te gaan over de onderwijskwaliteit van de opleiding, kan een onderwijsdag in het leven geroepen worden. Bij veel opleidingen vinden nu al dergelijke dagen met docenten plaats, maar zijn nog niet altijd studenten betrokken. Als we een cultuur willen creëren waarin studenten medeproducent zijn en de onderwijskwaliteit een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de opleiding en studenten is, zou een dergelijke dag een logische stap zijn.

Een onderwijsdag zou op de helft van het academisch jaar plaats kunnen vinden zodat de input nog relevant is. Het is belangrijk dat er een concreet thema aan de dag gekoppeld wordt en dat er in kleine groepen over onderwerpen gesproken kan worden, zodat de dag niet een te massaal karakter krijgt. Om studenten te motiveren is het eveneens belangrijk om concrete, prikkelende thema's te formuleren en duidelijk te maken wat de vervolgstappen zijn.

Ook hierbij is het belangrijk dat er een gezamenlijke inspanning van de opleiding, medezeggenschap en studieverenigingen is om studenten en docenten te motiveren. Alle studenten van de opleiding zouden hiervoor uitgenodigd moeten worden, dus niet enkel de

studenten die al actief betrokken zijn. Voor docenten moet er ruimte in de taakstelling zijn om hierbij aanwezig te kunnen zijn en vanuit docenten en de opleiding moet een dergelijke dag als vanzelfsprekendheid uitgedragen worden.

3.8 Verantwoordelijkheid

Om er voor te zorgen dat de zaken die in dit rapport genoemd worden ook daadwerkelijk gedragen en uitgevoerd worden, is het belangrijk om de taken te institutionaliseren en duidelijk te maken waar de verantwoordelijkheden liggen.

Binnen de faculteit ligt de verantwoordelijkheid voor de inspraak van studenten bij de vice-decaan onderwijs. Deze vice-decaan zou een overzicht moeten hebben van de activiteiten die er binnen de verschillende opleidingen gebeuren en kan monitoren waar misschien nog meer ondersteuning nodig is. Daarnaast kan de vice-decaan zorg dragen voor het uitwisselen van best practices binnen de faculteit. Uit de vele gesprekken die wij gevoerd hebben, bleek dat deze uitwisseling vaak nog niet voldoende plaatsvond, terwijl er op de verschillende opleidingen erg goede initiatieven zijn. De vice-decaan zou het initiatief moeten nemen op bijeenkomsten te organiseren waar de verschillende opleidingen en docenten met elkaar in gesprek kunnen gaan over dit thema.

Binnen de opleiding ligt de verantwoordelijkheid wat ons betreft bij de onderwijsdirecteur. Deze onderwijsdirecteur is in het Utrechtse systeem van kwaliteitszorg de spin in het web. De onderwijsdirecteur zou zorg moeten dragen voor de uitvoering van de verschillende aspecten van dit rapport, zij het in goede afstemming met de opleidingscommissie. In de gesprekken die wij gevoerd hebben kwam naar voren dat het bij sommige opleidingen erg goed werkt als de opleidingscommissie een studentenpanel voorziet, terwijl het bij andere opleidingen beter werkt als de onderwijsdirecteur dit doet. Deze keuze kan per opleiding gemaakt worden, maar op welke manier deze bijeenkomsten ook georganiseerd worden, het is de expliciete verantwoordelijkheid van de onderwijsdirecteur dat het gebeurt, dat het goed georganiseerd wordt en dat studenten en medewerkers hier goed bij betrokken worden.

4. Betrokkenheid

4.1 Terugkoppeling

Veel studenten geven aan dat zij pas het gevoel hebben dat er naar hen geluisterd wordt, op het moment dat zij te horen krijgen over de resultaten van een evaluatie en de vervolgstappen die aan de hand daarvoor genomen zullen worden. Echter blijkt tegelijkertijd dat zij nog regelmatig het gevoel hebben dat een dergelijke terugkoppeling niet of niet voldoende plaatsvindt. Uit de verschillende gesprekken die wij gevoerd hebben blijkt daarentegen dat de opleidingen wel degelijk voor een zo goed mogelijke terugkoppeling (proberen te) zorgen. Ergens gaat er dus wat mis.

Terugkoppeling van evaluatieresultaten lijkt essentieel te zijn voor veel studenten. Het blijkt vaak mee te wegen bij hun beslissing om zelf wel of niet mee te werken aan evaluaties. Een goede terugkoppeling geeft de student het gevoel dat het daadwerkelijk nut heeft om zijn mening te geven over een cursus of specifiek onderwerp.

Terugkoppeling kan vanuit verschillende hoeken plaatsvinden. Docenten kunnen bijvoorbeeld terugkoppeling geven met betrekking tot een bepaalde cursus of een specifiek tentamen. De manier waarop zij dit doen kunnen zij onzes inziens zelf bepalen. Het is immers de docent die moet terugkoppelen en die hiervoor moet openstaan. Terugkoppeling door docenten kan op verschillende manieren vorm krijgen.

Er kan aan het begin van het blok tijdens een hoorcollege of werkgroep aan de studenten kenbaar gemaakt worden wat uit voorafgaande evaluaties gekomen is en wat er aan de hand daarvan is aangepast (of juist niet). Ook kan de docent die tussentijds evalueert ervoor kiezen om gedurende het blok aan zijn studenten terug te koppelen wat er uit de korte gesprekken gekomen is. Ten slotte kan de docent ervoor kiezen om een paragraaf in de reader van het vak te reserveren voor een schriftelijke toelichting op eventuele aanpassingen die hebben plaatsgevonden.

Naast terugkoppeling vanuit docenten kan terugkoppeling vanuit de opleiding ook in een breder perspectief plaatsvinden in een zogenoemde 'onderwijsnieuwsbrief'. Deze brief wordt (digitaal) naar alle studenten verstuurd, zodat zij allemaal inzicht hebben in de uitkomsten van evaluaties en actielijnen die ten gevolge daarvan ontstaan zijn. Een kanttekening bij deze vorm van terugkoppeling is de onzekerheid over het aantal studenten dat de brief daadwerkelijk leest. Regelmatig is tijdens onze gesprekken naar voren gekomen dat studenten het gevoel hebben al erg veel digitaal te ontvangen, met als gevolg dat zij hun mails vanuit de opleiding (of faculteit) soms niet meer lezen. Hier zou een samenwerking met studieverenigingen eventueel een goede oplossing voor kunnen bieden. Studieverenigingen kunnen wellicht een pagina in hun blad of een mailtje wijden aan de terugkoppeling. Zij moeten door de opleiding gestimuleerd worden om dit te doen.

Ten slotte is het aanbevolen om een vorm van terugkoppeling binnen Osiris onder te brengen. Op dit moment kunnen studenten op Osiris onder andere cursusinformatie vinden, maar idealiter wordt er een kleine alinea gewijd aan informatievoorziening omtrent de uitkomsten van cursusevaluaties.

4.2 Onwetendheid

Een van de grootste problemen of obstakels bij de betrokkenheid van studenten is onwetendheid. Studenten hebben geen idee van de organisatie van de UU, hun faculteit of opleiding en weten niet op wat voor manier zij daar aan bij kunnen dragen. Deze onwetendheid kan omslaan in laksheid.

In de vele gesprekken kwam naar voren dat community-vorming essentieel is voor de betrokkenheid van studenten. Deze community-vorming wordt nu belemmerd door een gebrek aan kennis over de plek waar studenten rondlopen. Aan de ene kant zou er meer aandacht moeten zijn voor de structuur van de opleiding en waar studenten terecht kunnen met vragen en klachten en wat er dan vervolgens mee gebeurt, en aan de andere kant zou er ook meer aandacht moeten zijn voor het karakter en de geschiedenis van de universiteit. Het is erg belangrijk om studenten vroeg duidelijk dat zij een onmisbaar onderdeel zijn van de kwaliteit van het onderwijs en dat de structuur van de universiteit wezenlijk verschilt van de middelbare school. Het is belangrijk om te benadrukken dat de universiteit een model van onderlinge dialoog hanteert en het daarom ontzettend belangrijk is dat studenten hier zelf verantwoordelijkheid in nemen.

Een van de manieren waarop dit opgelost kan worden, is het ontwikkelen van een filmpje voor eerstejaars studenten. Dit filmpje kan in het eerste blok van jaar één in een college worden afgespeeld. In dit filmpje zou aandacht moeten zijn voor wat de universiteit is, wat het betekent om hoogleraar te zijn, wat de geschiedenis en het karakter van de Universiteit Utrecht is, wie er op de universiteit rondlopen en hoe zij daar in medezeggenschap of op andere manier aan mee kunnen werken. Ook kan er aandacht zijn voor de alumni van de Universiteit Utrecht, zodat er echt het gevoel ontstaat deel te zijn van dezelfde community. Het gevoel trots te zijn op je opleiding en universiteit is een belangrijke component en het creëren van een dergelijk gevoel is essentieel voor de cultuuromslag van student als consument naar student als medeproducent. Dit wordt gedragen door opleidingsdirecteuren. Zij geven aan dat het belangrijk is om het gevoel te krijgen in een bepaalde traditie te stappen en de structuur van de instelling te kennen.

De introductie biedt een andere manier om deze onwetendheid te verhelpen. Hoewel er tijdens de introductie al veel informatie op studenten afkomt, is het belangrijk om eveneens aandacht te besteden aan de medezeggenschap en de manieren waarop studenten mee kunnen praten over hun eigen opleiding. Hierbij is het goed om de opleidingsdirecteur en opleidingscommissie samen voor de groep te zetten. Vervolgens is het voor het slagen hiervan essentieel om deze informatie telkens te herhalen. Dit kan in introductiecolleges van het blok, cursushandleidingen, op Blackboard en in mailings.

Een duidelijk en aantrekkelijk organogram van de faculteit is een andere aanbeveling om studenten hun weg te laten vinden. Dit organogram kan via posters, flyers en de website verspreid worden onder studenten. Hier spelen studieverenigingen ook een grote rol. Studenten moeten hier telkens op terug kunnen vallen wanneer zij willen. Hetzelfde geldt voor informatie over vergaderdata van de opleidingscommissies, faculteitsraden, het studentenpanel of onderwijsparlement. Deze informatie zou in drie muisklikken online te vinden moeten zijn.

4.3 Laagdrempeligheid

Voor studenten moeten de inspraakmogelijkheden laagdrempelig, toegankelijk en bereikbaar zijn. Je moet als opleiding naar de studenten toe komen en het moet hen weinig extra tijd en moeite kosten. Dit kan allereerst gedaan worden door aan te sluiten bij bestaande activiteiten, bijvoorbeeld lunchpauzes of aansluitend op grote colleges. Dit verschilt uiteraard bij de verschillende opleidingen. Hiervoor is een goede afstemming tussen studieverenigingen en de opleiding eveneens van belang, zodat de opleiding goed op de hoogte is van activiteiten waar zij bij aan zouden kunnen sluiten.

Een persoonlijke benadering is ook van belang. Studenten in opleidingscommissies en de studieverenigingen staan dicht bij de studenten en zouden hier een belangrijke rol in kunnen vervullen. Dit geldt eveneens voor docenten, tutores en studentmentoren. Zij spreken studenten regelmatig persoonlijk en zouden aan moeten sturen op de betrokkenheid van studenten.

Als laatste werkt het aanbieden van eten en drinken bij het trekken van studenten. Een voorbeeld is het aanbieden van een lunch in de lunchpauze waar over onderwijskwaliteit gesproken wordt. Studenten zijn dan eerder geneigd om te komen.

4.4 Concreet maken

Wanneer bijeenkomsten voor studenten georganiseerd worden, is het van belang dat de student weet wat hij of zij kan verwachten. Bij de uitnodiging moet een duidelijke omschrijving staan van het onderwerp waarover gesproken zal worden. Op deze manier wordt voorkomen dat er studenten bij de bijeenkomst aanwezig zijn die eigenlijk niet geïnteresseerd zijn. Andersom kunnen we er op deze manier wellicht voor zorgen dat een aantal studenten alsnog komt, nu zij weten welke onderwerpen aan bod komen.

Daarnaast is het bij kleinere bijeenkomsten, waar bijvoorbeeld slechts over een bepaalde cursus wordt gesproken, belangrijk dat de docent van tevoren duidelijke vragen formuleert. De student weet dan wat van hem verwacht wordt en kan antwoord geven op een concrete vraag. Op deze manier ontstaan er geen (ongewenst) brede discussies.

Voor een concrete, vruchtbare discussie is het dus van belang om studenten van tevoren al goed in te lichten; bijvoorbeeld per mail, via sociale media of Blackboard.

4.5 Tutoraat/studentmentoraat

Over een onderwerp dat zo belangrijk is als betrokkenheid bij onderwijskwaliteit, moet al vanaf het begin van de studie gesproken worden. Studenten moeten zich ervan bewust zijn dat het voor de opleiding van groot belang is dat zij meepraten over de kwaliteit van cursussen, mentoraat, arbeidsmarktoriëntatie et cetera. Daarnaast is het van belang dat studenten zich beseffen dat meepraten over het onderwijs een onderdeel is van de eigen academische vorming. Van een academicus mag namelijk verwacht worden dat hij verantwoordelijkheid neemt voor zijn eigen onderwijs en daar op een constructieve manier over mee denkt en praat.

Naar onze mening zou in het tutoraat of studentmentoraat ruimte moeten zijn om hierover met studenten te praten. Vooral aan het begin van de studie is het van belang om studenten op de hoogte te stellen van de mogelijkheden die er voor hen zijn om op verschillende gebieden mee te praten over hun onderwijs. Zo zou iedere tutor hier tenminste een (groot gedeelte van een) bijeenkomst aan kunnen wijden of met zijn of haar mentorgroepje langs kunnen gaan bij bijvoorbeeld een studentenpanel.³ Daarnaast kan de tutor een rol spelen in het wegnemen van de onwetendheid waarover hiervoor al werd gesproken, door informatie te verschaffen over de structuur van de opleiding en faculteit.

In de eerste weken van het tutoraat wordt er veel aandacht besteed aan het leren studeren. Hier zou een onderdeel aan toegevoegd kunnen worden waarin ingegaan wordt op het leren meepraten.

³ Dit gebeurt bij de introductie van Natuur- en sterrenkunde erg goed.

5. Conclusie

We kunnen concluderen dat er veel verschillende manieren zijn waarop studenten mee kunnen praten over hun onderwijs en dat er bij de verschillende opleidingen op het moment al veel gebeurt. Tegelijkertijd kunnen we concluderen dat dit nog niet voldoende geïnstitutionaliseerd is en deze vorm van kwaliteitszorg nog niet voldoende functioneert. Er is een wezenlijke cultuuromslag bij zowel studenten, docenten als de opleiding nodig. Het is duidelijk dat we op de goede weg zijn, maar dat er een grote stap bij gezet moet worden, willen we een grotere betrokkenheid bij het onderwijs creëren.

In dit rapport hebben we onze bevindingen gedeeld. Hierna zullen we een aantal concrete aanbevelingen doen waarmee er naar onze mening een grote slag gemaakt zou kunnen worden. Het is belangrijk om een algemeen format te formuleren, maar wel genoeg ruimte aan de faculteiten en opleidingen te laten om er hun eigen invulling aan te geven.

Een combinatie van de genoemde aanbevelingen is een reële manier waarop de gewenste cultuuromslag gerealiseerd kan worden. Alleen dan krijgen we studenten als medeproducenten in plaats van onderwijsconsumenten.

6. Concrete aanbevelingen

- **BKO/B&O-gesprek**
Omgang met evaluaties en de terugkoppeling daarvan zou als onderdeel in de BKO en in B&O-gesprekken geïnstitutionaliseerd kunnen worden. Dit kan zorgen voor een cultuuromslag bij de docenten.
- **Organisatie studentenpanel**
De opleidingsdirecteur en de OC hebben bij de organisatie van het studentenpanel een gedeelde rol. Idealiter neemt de opleidingsdirecteur initiatief, en neemt de OC de uitvoerende rol op zich. Studenten kunnen op verschillende manieren worden benaderd:
 - Alle studenten uitnodigen via email.
 - Per werkgroep een vertegenwoordiger laten deelnemen.
 - Studenten "selecteren", een paar willekeurige studenten mailen met de boodschap dat ze moeten deelnemen.
 - Honoursstudenten verplicht stellen om deel te nemen. Er moet wel opgepast worden dat honoursstudenten niet de enige zijn die meepraten. Dit zou een vertekend beeld geven.
- **Onderwijsparlement**
Waar een studentenpanel vakinhoudelijk is, is het onderwijsparlement bedoeld om overkoepelende thematische onderwerpen te bespreken. Hierin zouden afgevaardigden van alle medezeggenschaps-gremia plaats moeten nemen, naast studenten die uitgenodigd kunnen worden (op dezelfde manier als bij een studentenpanel). De verantwoordelijkheid hiervoor ligt op facultair niveau, bij de faculteitsraad of studentassessor.
- **Witboek voor OC/OAC**
Om meer duidelijkheid te bewerkstelligen over het takenpakket van de OC's en OAC's, kan er een witboek voor hen gemaakt worden waarin hun taken precies worden uitgelegd. Hier staat onder andere een duidelijke beschrijving van hun takenpakket. Zo weten zij precies wat er gedurende het jaar van hen verwacht wordt. De verantwoordelijkheid hiervan ligt bij de onderwijsdirecteur.
- **Tussentijds evalueren**
In de pauze van een college kort studenten met een docent laten evalueren. De studenten kunnen op dezelfde manier worden gekozen als bij de studentpanels.
- **Zorg voor goede terugkoppeling**
Terugkoppeling van veranderingen binnen de opleiding kan door middel van een onderwijsnieuwsbrief die naar alle studenten gestuurd wordt. Daarnaast kan terugkoppeling van evaluaties op een aantal manieren uitgevoerd worden, afhankelijk van wat het beste bij de docent past:
 - Mondelinge toelichting aan het begin van de cursus.
 - Mondelinge toelichting gedurende de cursus (bij tussentijds evalueren).
 - Aanpassingen aan de cursus toelichten in de cursusreader.
 - Een informatieve mail voorafgaand aan de cursus.
- **Voorkom onwetendheid**
De onwetendheid over medezeggenschap kan weggenomen worden door:
 - Een grotere rol voor de tutor. De tutor kan studenten vertellen over de mogelijkheden tot medezeggenschap en hen tijdens het eerste semester meenemen naar bijvoorbeeld een studentenpanel.
 - Een filmpje aan het begin van het eerste jaar waarin meer over de universiteit, de opleiding, en bijbehorende medezeggenschap wordt verteld.

- Algehele betere informatievoorziening omtrent mogelijkheden en belang van kwaliteitszorg, door bijvoorbeeld medezeggenschap te laten zien in de introductie of tijdens een onderwijsdag.
- **Betrek studieverenigingen**
Studieverenigingen kunnen een grote rol spelen bij het werven van studenten om mee te praten over algemene thema's. Zij staan dicht bij de student en hebben daardoor vaak een groter netwerk dan de opleiding. Daarnaast kunnen ze betrokken worden bij docentenoverleggen en andere onderwijsinhoudelijke activiteiten.
- **Structureel overleg medezeggenschapsorganen**
Om er voor te zorgen dat men binnen de faculteit goed op de hoogte is van wat er speelt en onderwerpen en werkzaamheden goed afgestemd kunnen worden, is het erg belangrijk dat de verschillende formele medezeggenschapsorganen regelmatig samenkomen. Deze organen zouden eens per maand of eens per zes weken bijeen moeten komen om agenda's, onderwerpen en problemen uit te wisselen.
- **Vice-decanen**
Voor een overzicht van al het bovenstaande kunnen vice-decanen verantwoordelijk gesteld worden. Zij zouden binnen hun faculteiten moeten weten welke medezeggenschap waar plaatsvindt en daarnaast het uitwisselen van best practices bevorderen. Hier kunnen op verschillende manieren sessies voor docenten en onderwijsdirecteuren voor georganiseerd worden.

7. Lijst met gesprekspartners

Hier volgt een lijst met iedereen met wie er gesproken is, ingedeeld per faculteit. Naast de ondergenoemde is er input meegenomen van de gehele universiteitsraad lichting 2014-2015.

7.1 Faculteit Bètawetenschappen

dr. Annik van Keer	Onderwijsadviseur, verantwoordelijk voor kwaliteitszorg binnen de faculteit
Lars van den Haak	Commissaris onderwijs A-eskwadraat (studievereniging Informatica, Natuur- en wikskunde)
Kaj-Ivar van der Wijst	Faculteitsraad
Koen Stemerding	Faculteitsraad
Maartje Koppelman	OAC Scheikunde
Merlijn Staps	OAC Biologie
Milou Hogervorst	OAC Farmacie
Riande Dekker	Faculteitsraad

7.2 Faculteit Diergeneeskunde

Gigi te Riele	Faculteitsraad
Willem Dekkers	Faculteitsraad
Prof. dr. Wim Kremer	Onderwijsdirecteur, vice-decaan onderwijs

7.3 Faculteit Geesteswetenschappen

Carlijn Bruggaaf	Commissaris Interne betrekkingen Albion
Francisca Duiser	OC Taal- en cultuur wetenschappen
Jetske Steenstra	OC Geschiedenis
Jos de Groot	Voorzitter Albion (studievereniging Engelse taal en cultuur)
Josefien van Marlen	Faculteitsraad
Prof. dr. Leen Dorsman	Onderwijsdirecteur geschiedenis en kunstgeschiedenis
Margit Wilke	Lid onderwijs commissie Albion
Robin Van Vliet	OC Taalwetenschap

7.4 Faculteit Geneeskunde

Finola Bruins	OC Geneeskunde
Linde Lanting	Faculteitsraad
Maartje van der Molen	Faculteitsraad
Ragna Rood	Commissaris onderwijs MFSU Sams (studievereniging Geneeskunde)
Thomas Broefhoff	Vice-Praeses MBV Mebiose (studievereniging Biomedische Wetenschappen)
Veerle Visser	OC Biomedische Wetenschappen
Prof. dr. Wim Dictus	Onderwijsdirecteur Biomedische Wetenschappen

7.5 Faculteit Geowetenschappen

Aimee Baars	OC Sociale geografie en planologie, commissaris onderwijs V.U.G.S. (studievereniging SGPL)
Annemiek Branger	Faculteitsraad
prof. dr. Hans de Bresser	Vice-decaan onderwijs
Mirjam Turk	Faculteitsraad
Nico Brinkel	OC Innovatie-, Milieu- en Energiewetenschappen
Rob Geldhof	OC Sociale geografie en planologie
Sacha Scheffer	OC Innovatie-, Milieu- en Energiewetenschappen
Tamara Exterkate	Commissaris educatief NWSV Helix (studievereniging Innovatie-, Milieu- en Energiewetenschappen)

7.6 Faculteit REBO

Harm de Jong	Faculteitsraad
Marloes Berkelaar	Commissaris Onderwijs Perikles (studievereniging B&O)
Robert Briggeman	Faculteitsraad
Robert Molthof	OC Economie
Siem Poelman	Faculteitsraad
Prof. dr. Ton Hol	Vice-decaan onderwijs, departementshoofd Rechtsgeleerdheid
Willemijn Brus	Commissaris Onderwijs ECU '92 (studievereniging Economie)

7.7 Faculteit Sociale wetenschappen

Anouk van Tuijl	Faculteitsraad
Eline Albers	Studentcoördinator inspraak
Florian Albronda	OAC Culturele antropologie
Prof. dr. Liesbeth Woertman	Onderwijsdirecteur psychologie
Michelle van Asselt	OAC Algemene sociale wetenschappen
Michiel Vonk	Faculteitsraad
Renée Klein Schaarsberg	OAC Pedagogische wetenschappen
Thomas Niessen	OAC Sociologie

7.8 University College Utrecht

drs. Else van Straaten	Onderwijsmanager UCU, verantwoordelijk voor kwaliteitszorg
drs. Fried Keesen	Onderwijsdirecteur
drs. Kim Zwitserloot	Faculteitsraadslid, docent
Laura Arts	Voorzitter Academic Student Council (‘studentfaculteitsraad’ UCU)